

IN MEMORIAM

**Академик Владо Стругар, пуковник у пензији
(Доњи Улићи код Цетиња, 28. 12. 1922 – Београд, 24. 8. 2019)**

Основну школу завршио је у Горњем Цеклину, а гимназију на Цетињу и укључио се у НОБ 1941. године. После рата радио је као официр у војним установама за просвету, културу и науку, највише у Војноисторијском институту ЈНА. Док је био на служби у Пешадијском школском центру у Сарајеву, уписао је ванредно Правни факултет, али је престао да студира због премештаја у Београд, где је дипломирао на Институту друштвених наука 1953. и на Вишој војној академији 1957. године. Магистарски рад *Југословенске социјал-демократске странке о стварању Југославије* одбранио је на Филозофском факултету у Београду 1964, а докторску дисертацију *Југословенски ослободилачки рат* на Институту за славистику и балканистику Академије наука СССР-а у Москви 1968, те стекао звање доктор историјских наука. Пензионисан је у чину пуковника 1971, а последња дужност у ЈНА била му је главни и одговорни уредник *Војноисторијског гласника*. Уредио је бројеве од 6/1963. до 1/1967. Главни уредник *Југословенског историјског часописа* био је 1970–1973. године.

Један је од оснивача Црногорске академије наука и умјетности као редовни члан Друштва за науку и умјетност Црне Горе, био је њен редовни члан од оснивања 1973, председник њеног Одбора за историјске науке 1982–2003. и члан редакције *Историје Црне Горе*. Члан ван радног састава Македонске академије наука и уметности био је од 1981, а Српске академије наука и уметности од 1994. године. Члан по позиву Удружења књижевника Србије био је од 1989, један од оснивача и председник Црногорског сабора српске слоге 1992–1997 (родољубиво удружење за просвету и културу), члан Сената Републике Српске 1996–2008 (први мандат), један од оснивача Покрета за европску државну заједницу Србије и Црне Горе 2003–2006. године.

Изуचाвао је прошлост југословенских држава и народа од 1890. до 1998. године. О збивањима и личностима овог раздобља написао је више студија и монографија. Обимне монографије посветио је социјалдемократији у југословенским земљама, војничкој од-

брани Србије и Црне Горе, стварању заједничке државе Срба, Хрвата и Словенаца и уопште о Југославији, Црној Гори и Србији, о узроцима распада СФРЈ. Његови радови о Другом светском рату достигли су завидан тираж, а превођени су на чешки, пољски, руски, немачки, енглески, словеначки, француски, шпански, мађарски, македонски и албански језик. Књига *Југославија федерација и република* (1976) садржи 12 студија од којих је *Војска Југославије 1918–1964*. првобитно објављена на немачком језику у часопису *Österreichische Militärische Zeitschrift*, а студија *Други светски рат – искуства Југославије* преведена је на руски, енглески, француски и шпански. Академик Стругар објавио је и четири књиге о унутрашњем и спољашњем растакању и разбијању Југославије. Књигу *Повеља Југославије (устав државе и друштва)* издао је сам аутор 1990. године. Дело *Велика буна Црне Горе 1988–1989* (1990) садржи и савремену изворну грађу. Савременим збивањима посветио је дела *Срби, Хрвати, Словенци и трећа Југославија* (1991) и *Yugoslavia on the Boundary between East and West* (Београд 1992). Радио је и на библиографијама, а издвајају се југословенски радови у обимној библиографији *Italien im zweiten Weltkrieg* од Schröder von Josefa (München 1978, 9222 библијединице). Одговорно и ефикасно је обављао све обавезе. Издавамо рекордно уређивање зборника радова *Други свјетски рат – 50 година касније* (ЦАНУ, Подгорица, 1995) с истоименог међународног научног скупа одржаног 20–21. септембра 1995. у организацији ЦАНУ и њега као председника Организационог одбора. Војноисторијском институту одужио се и објављивањем последње две књиге едиције зборника докумената (са Милићем Ф. Петровићем) и података *Велики рат Србије за ослобођење и уједињење Срба, Хрвата и Словенаца*, књ. 32 и 33, Београд 2014, 2015. године.

Објавио је 38 монографија, 80 научних чланака и близу 150 огледа, приказа и бележака о књигама. Дела (14 књига и 20 чланака) превођена су му на 11 језика. Остала важнија дела: *Социјална демократија о националном питању југословенских народа* (1956), *Рат и револуција народа Југославије* (1962), *Југословенске социјалистичке странке 1914–1918* (1963), *Социјалдемократија о стварању Југославије* (1965), *Југославија 1941–1945* (1969), *Југославија у рату 1941–1945* (1975), *Југославија в огне войни 1941–1945* (1985), *Црногорски сабор српске слоге*. Београд: Досије (1994), *Осамдесет година југословенске државе* (1999), *Југославија у књигама историографским* (2007), *Српство Јанка Вукотића и Митра Мартиновића* (2008),

Владар Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца (2010), *Црна Гора у Југославији* (2014), *Југославија на стрмини Европе* (2014), *Југословенски 1. децембар 1918* (2018). Библиографија радова у: *Годишњак САНУ*, бр. 103/1997, 529–539. Дела из књижевности: *Узимај редом Господе*, приповетке (1957), *Кроз тмине и зоре* (заједно са Божом Булатовићем, 1969), *Избор из југословенске прозе и поезије 1918–1968* (1969). Приче и приповетке објављиване су му у *Политици*, *Борби* и *Побједи* 1953–1955. године. Српски и страни књижевници попут Ива Андрића, Танасија Младеновића, Душана Костића, Александра Вуча, Душана Матића, Ериха Коша позитивно су оценили његова књижевна дела. Његову преписку са Добрицом Ћосићем објавио је и коментарисао Миливоје Павловић у књизи *Писма са двоструким дном* (2018).

Носилац је 15 одликовања: Орден братства и јединства са златним венцем, Орден народне армије са златном звездом, Орден за војне заслуге са златним мачевима, Орден за храброст, пољски орден Партизански крст и друга које је поклонио Галерији САНУ. Носилац је Партизанске споменице 1941. Примио је и највећа друштвена признања – награде: Четвртојулска 1969, Тринаестојулска 1971, Златно перо Српског тројства 1997, те бројне плакете, споменице, медаље. Приликом доделе награде за науку и друштвену теорију Печат времена маја 2019. одбацио је оптужбе да је Југославија настала као резултат великосрпских хегемонистичких тежњи и изразио је наду да ће нове генерације српских историчара наставити да одговорно проучавају наставак, развитак и крај Југославије.

Академик Стругар остаће препознатљив и по свом специфичном стилу и језику, који су одликовали необичност, метафоричност, употреба архаичних речи и фраза из родног краја, поетичност, књижевно причање о прошлости, што је давало посебну вредност и представљало нарочит квалитет његових дела.

Тешкоће и отпори нису га заустављали. Његови позитивни ставови о Југославији и „југословенству” у Загребу 1963. и 1967. наилазили су и на осуду, а затим и на недобијање потребне већине за пријем у Југословенску академију знаности и умјетности, иако је у предлогу наведен његов научни опус, далеко шири и од већине тадашњих редовних чланова ЈАЗУ.

Стругареви захтеви да се српство у Црној Гори истражи „дубински у наслеђима и токовима” (Подгорица 1985) изазвали су политичку буру против њега, посебно због става: „(...) Црногорци су

Срби, косовског соја племе, први Срби, ако се у целокупном српском народу разврставају браћа и побрајају редом скупине ужег сродства, са по нечему особеним у нарави земљака, крајињана.” Нашао се на удару критичара који су га оптуживали да кривотвори историјске истине о Црногорцима, вређа њихову данашњу свест и угрожава њихове тековине. Тешило га је да „има историчара, врских писаца, који нису подлегли комунистичкој партијности, него су непристрасно, научно исправно обрађивали појединости и раздобља из прошлости Црне Горе: они су српство подразумевали духовном особином Црногораца, епским напоном и етичким састојством црногорског борења и твораштва”. Након објављивања књиге *Црна Гора у Југославији* (Подгорица 2014), неки млађи чланови ЦАНУ, примљени због историографске пропаганде режимске политике, предлагали су да му се „навуче лудачка кошуља”. Срећа што је тада у ЦАНУ још било правих академика.

Многи српски и југословенски великани још за његова живота истицали су га као интелектуалца неспорне храбрости, личног интегритета и етичности (јаким моралних уверења, честитог), скромног, душевног, незлобивог, с изузетном добротом, спремног да помогне. Његов недвосмислен став, реска и директна реч о кардиналним, друштвеним, политичким и историјским темама, као што је питање српства и југословенства или проблем Косова и Метохије, деценијама скоро никога на југословенској јавној сцени нису остављали равнодушним. Приликом сахране у Доњим Улићима 29. августа 2019. године, опело је служио митрополит Амфилохије, који је нагласио, поред осталог, да је „љубав била пратилац читавог Владовог живота”.

Вечна му слава и хвала!

Др Велимир Иветић